

IRMO

aktualno

EU I JAPAN U COVID REALNOSTI: PREMA OTPORNOM DRUŠTVU

Anastasya Raditya Ležaić

Uvod: Europska unija i Japan, prije COVID-a

Sporazum o gospodarskom partnerstvu između Europske unije (EU) i Japana (*Economic Partnership Agreement – EPA*) stupio je na snagu 1. veljače 2019. godine. Sporazum je stvorio slobodnu trgovinu vrijednosti od gotovo četvrtine svjetskog BDP-a. Prije sklapanja Sporazuma, tvrtke iz EU-a godišnje su izvozile u Japan robe u vrijednosti od gotovo 70 milijardi eura i usluga u vrijednosti od 28 milijardi eura. Suočavale su se s trgovinskim preprekama što im je otežavalo konkurentnost. Također, vrijednost carine koja se naplaćivala na izvoz iz EU-a u Japan, iznosila je milijardu eura godišnje. U 2019., Sporazumom su uklonjene carine i druge trgovinske barijere. Ovo pojednostavljenje postupaka bilo je korisno za male i srednje poduzetnike jer je Sporazum snažno usmjeren upravo njima, te značajnom smanjenu ili potpunom ukidanju carina i ostalih uvoznih davanja (Europsko vijeće, 2018). U hrvatskom kontekstu, ovaj korak otvara neke sasvim nove mogućnosti i perspektive poduzetnicima (Martin, Orlivić, & Gojković, 2020). Japan procjenjuje da bi Sporazum mogao utjecati na povećanje realnog BDP-a za otprilike 1 %. EU bi također imala povećanje BDP-a za otprilike

0,14%, te povećanje izvoza u Japan za otprilike 13 milijardi eura (Sekine, 2020).

Istodobno sa stupanjem na snagu Sporazuma o gospodarskom partnerstvu između Europske unije (EU) i Japana, također je, nakon petogodišnjih pregovora, na snagu stupio i Sporazum o strateškom partnerstvu (*Strategic Partnership Agreement - SPA*) između EU-a i Japana. SPA utvrđuje sveobuhvatan okvir koji navodi 40 područja suradnje. Iako djeluje malo apstraktnije od EPA-a, SPA predstavlja duboku i dugotrajnu suradnju temeljenu na zajedničkim vrijednostima i načelima: demokraciji, ljudskim pravim i slobodi (Europska Unija, 2018). Također, SPA predviđa ne samo bavljenje bilateralnim pitanjima, već i suradnju u međunarodnoj zajednici, suočavanje s globalnim problemima poput pandemije COVID-19, klimatskih promjena, kibernetičke sigurnosti te mjera za izgradnju mira.

Godinu dana nakon što je EPA stupio na snagu, izvoz EU-a u Japan porastao je za 6,6 % u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. Taj porast nadmašio je prosjek rasta izvoza u posljednje tri godine koji je iznosio 4,7 %. Japanski izvoz u EU porastao je za 6,3 % u istom razdoblju (Europska komisija, 2020). U nepunih godinu dana od stupanja na snagu SPA-a, postignut je napredak u konkretnim konceptima tog Sporazuma. U rujnu 2019. godine, EU i Japan potpisali su dokument „Partnerstvo o održivoj povezivosti i kvalitetnoj infrastrukturi između Japana i EU-a“ poznat kao Partnerstvo povezivosti (*Partnership on Sustainable Connectivity and Quality Infrastructure*).

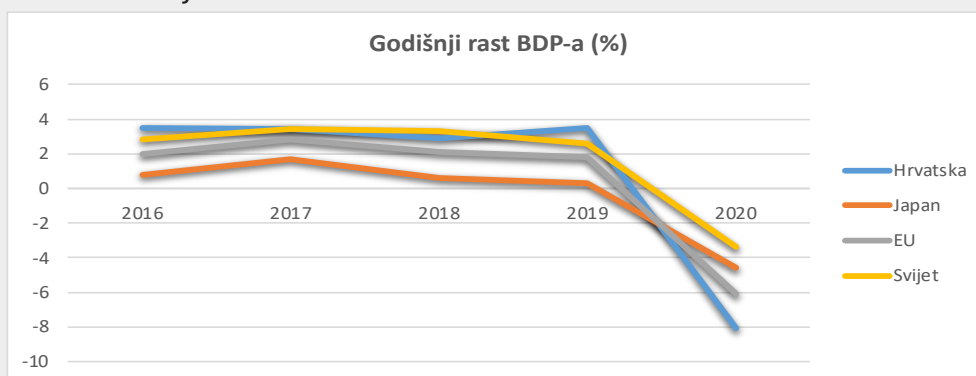
COVID realnost, usporedivi podaci

Točno godinu dana nakon što su EPA i SPA stupili na snagu, svijet je pogodila globalna pandemija bolesti COVID-19. Do trenutka zvršetka pripreme ovoga članka, kumulativni broj slučajeva bolesti u svijetu premašio je 398 milijuna, a umrlih 5,7 milijuna. Na razini cijelog svijeta, broj slučajeva na milijun stanovnika je 51.000 s oko 740 smrti na milijun stanovnika. Kumulativan broj slučajeva zaraze koronavirusom u Japanu dosegao je 3,3 milijuna od čega je oko 19.000 imalo smrtni ishod. S obzirom na broj stanovnika od 125 milijuna, broj slučajeva na milijun stanovnika je 26.800, sa samo 155 smrtnih slučajeva na milijun stanovnika. U Hrvatskoj je kumulativan broj slučajeva dosegao 985 tisuća, od čega je preminulih bilo oko 14.000. S obzirom na broj stanovnika od malo manje od 4 milijuna, broj slučajeva zaraze na milijun stanovnika je oko 242.000, a broj smrti je 3.500 na milijun stanovnika (Our World in Data, 2022).

Japansko gospodarstvo pretrpjelo je značajnu štetu od pandemije. Japanski BDP u 2020. godini pao je za 4,7 %. Povećalo se i zaduživanje državnog proračuna zbog dodatnih mjera za financiranje paketa protiv kriza, tako da je udio javnog duga iznosio 225 % BDP-a u 2020. što je znatno više od udjela u 2019. godini, koji je bio 197 % (CEIC Data, 2020). Nezaposlenost u Japanu porasla je prvi put u zadnjih 11 godina. Sektori najviše pogođeni pandemijom su: automobilska industrija, turizam i ugostiteljstvo.

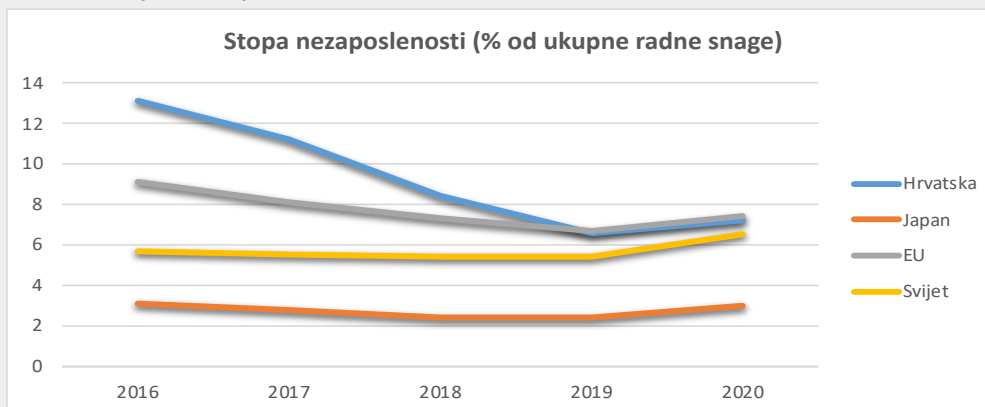
Hrvatsko gospodarstvo još je više pogođeno pandemijom. U 2020. godini hrvatski BDP pao je čak za 8,1 %, što je pad veći od pada na razini EU-a (koji je iznosio 5,9% kumulativno za 27 država članica (vidjeti sliku 1). Nezaposlenost je u 2020. porasla za 17,24 % u odnosu na 2019. godinu (Hrvatski zavod za zapošljavanje, 2022). Najveći uzrok velikog pada BDP-a u Hrvatskoj je činjenica da je hrvatsko gospodarstvo uvelike ovisi o turističkom sektoru koji je doživio negativan šok zbog pandemije (Payne, Gil-Alana, & Mervar, 2021). Od početka globalne pandemije, a radi prevencije širenja virusa među prvima su prestale i turističke aktivnosti. U prvih 8 mjeseci 2020. godine, turistička aktivnost (strani dolasci i noćenja) u svijetu smanjena je za čak 70 %. Međutim, treba imati na umu i da je u ožujku 2020., glavni grad Hrvatske Zagreb pogodio snažan potres, koji je dodatno zakomplicirao gospodarsku i društvenu situaciju u Hrvatskoj.

Slika 1: Godišnji rast BDP-a

Izvor: (World Bank, 2022)

Slika 2: Stopa nezaposlenosti

Izvor: (World Bank, 2022)

Kontinuirana pandemija koja pogađa cijeli svijet u zdravstvenom, gospodarskom i društvenom smislu zahtijeva neki globalni odgovor, umjesto pojedinačnih i nacionalnih akcija. Nakon teških koordinacijskih pregovora, u travnju 2020. Europska unija uspjela je donijeti paket mjera za spašavanje vrijedan 750 milijardi eura. EU donekle uspijeva djelovati kao cjelina, ali se i dalje suočava s problemima pri poduzimanju ujedinjene akcije u borbi protiv pandemije bolesti COVID-19.

EU i Japan imaju potencijala zajedno preuzeti vodeću ulogu koristeći SPA (i EPA) kao temelje. Gospodarska i društvena kriza uzrokovana pandemijom politički su izazovi za EU i Japan, ali i za cijeli svijet. EU i Japan kao glavni i bitni gospodarski i politički akteri imaju velik kapacitet za podršku stvaranju otpornosti.

Put prema otpornom društvu

Kad je Japan, u travnju 2020., lansirao paket gospodarskih poticaja on je uključivao i plan da se građanima drugih država besplatno osigura lijek protiv gripe „Avigan“ za liječenje pacijenata s koronavirusom. Među prvih 20 zemalja koje su iz Japana naručile lijekove, 8 su bile države članice EU-a, 6 su bile druge europske države, te samo 6 azijskih i bliskoistočnih država (Sekine, 2020).

Dakle, EU i Japan održavaju bliske kontakte i tijekom pandemije, uključujući komunikaciju na razini ministara radi razmjene informacija u vezi s koronavirusom. Pozivajući se na SPA, EU i Japan i inače dijele slično mišljenje da se svijet suočava s izazovima koji prijete demokraciji i slobodi. Tako je SPA stvorio i pravni temelj za poduzimanje zajedničkih akcija kao partnera istomišljenika radi suočavanja s globalnim izazovima.

Naravno, u isto vrijeme događaju se promjene političkih prioriteta radi rješavanja globalne pandemije, poput, primjerice, mjera za smanjenje pritiska na zdravstveni sustav ili mjera za gospodarski oporavak. Međutim, do sada nema nikakvih naznaka da se bilo koja strana odlučila povući u bilo kojem aspektu SPA-a. Dapače, obje strane motivirane su napraviti korak dalje izvan izvornih prioriteta SPA-a. Na primjer, regionalni prioritet EU-a postavljen je prema zemljama Zapadnog Balkana budući da su mnoge od tih država već niz godina dio procesa pristupanja EU-u i nalaze se na prvoj crti strategije proširenja EU-a. U ovom kontekstu, Japan je već pokazao svoju predanost stabilizaciji Zapadnog Balkana, primjerice, kada je pokrenuo Inicijativu za suradnju na Zapadnom Balkanu 2018. godine, kreirajući

redovne dijaloge te imenovanjem putujućeg Veleposlanika usredotočenog isključivo na ovu regiju. (Ministry of Foreign Affairs of Japan, 2021). Fokus trenutne inicijative je na poboljšanju otpornosti na prirodne katastrofe, te na razmjeni znanja i ljudskih resursa za suočavanje sa zajedničkim izazovima u regiji. S druge strane, Europska unija također istražuje u kojoj bi mjeri mogla povećati svoju prisutnost u Indo-Pacifičkoj regiji u kojoj Japan poduzima inicijativu Slobodnog i otvorenog Indo-Pacifika (*Free and Open Indo-Pacific* -FOIP).

U kontekstu suradnje Hrvatske i Japana, postoji veliki potencijal za akcije i projekte koji bi stvarali otpornije društvo. Japanska iskustva s potresima mogu biti korisna za razvoj kapaciteta u Hrvatskoj vezano za protupotresnu gradnju te zaštitu i učvršćivanje starih objekata. S obzirom na to da Japan također ima mnogo iskustava sa zaraznim bolestima (SARS) (Martin, Orlivić, & Gojković, 2020), moguća je i suradnja u prijenosu znanja u kontekstu pandemije bolesti COVID-19. Na putu prema otpornom društvu, Hrvatska i Japan mogu surađivati u naporima i akcijama radi pronalaženja načina smanjivanja rizika od katastrofa, te unapređenja oporavka.

Ekonomska vrijednost otpornog društva

Kao što je ranije spomenuto, pandemija je općenito loše utjecala na gospodarstvo i u EU-u i u Japanu. Dodatno je negativno utjecala na lance vrijednosti, zbog čega je u 2020. godini vanjska trgovina znatno smanjena. No, tijekom 2021. došlo je relativno brzog oporavka. COVID-19 izazvao je rast online trgovine, te je također uzrokovao restrukturiranje nacionalnih tržišta rada. Zbog protuepidemijskih mjera, značajno je povećan udio radnika na daljinu. Očekuje se da će jedna od posljedica pandemije biti strukturne promjenu u gospodarstvu, te više ulaganja.

Pod Partnerstvom povezivosti, EU i Japan planirali su budžet od 60 milijardi eura za implementaciju projekata povezivosti i infrastrukturnih projekata. Europska investicijska banka (EIB) i Japanska banka za međunarodnu suradnju imaju spremne mjere za financiranje ovog programa. Međutim, pandemija bi mogla promijeniti plan financiranja, budući da su milijarde bile usmjerene na razne krizne mjere vezane za pandemiju bolesti COVID-19, te će biti potrebne dodatne mjere za oporavak nakon pandemije (Strom, Soderberg, & Malmstrom Rognes, 2021). Ova situacija bi, zapravo, mogla biti dobra prilika za veća ulaganja usmjerena prema jačanju otpornosti gospodarstva, jer će akteri morati odrediti prioritete u planiranju projekata i inicijativa, tako da će budžet usmjeriti na najhitnije projekte koji bi prema

očekivanjima trebali donijeti najviše konkretnih rezultata i omogućiti dugoročni gospodarski oporavak.

U hrvatskom kontekstu, mnoge hrvatske tvrtke nisu do sada na umu imale suradnju s japanskim tvrtkama, što zbog kulturnih razlika, jezične barijere, te velike udaljenosti (Martin, Orlivić, & Gojković, 2020). Stoga bi trenutna situacija mogla biti nova prilika za hrvatske male i srednje poduzetnike. EPA olakšava trgovinu i smanjuje bilateralne trgovinske troškove, pomažući, na taj način, malim i srednjim poduzećima da prevladaju izazove izvoza. Ta će poduzeća postati konkurentnija ne samo u izvozu, nego i na domaćem tržištu, jer će pojeftiniti sirovi materijali za proizvodnju iz izvoza. Naravno, otvara se i mogućnost sudjelovanja hrvatskih tvrtki u javnim nabavama i tenderima u Japanu i obrnuto.

Zbog pandemije bolesti COVID-19, povezivost¹ (*connectivity*) je trenutno pod ogromnim pritiskom, a ona je od strateške važnosti za gospodarstvo. Osobni kontakti, koji su do sada bili temelj za izgradnju dugoročnih odnosa, zaustavljeni su. Granični propisi svake države često se mijenjaju, a putovanja na velike udaljenosti gotovo su prestala. Konferencije i poslovni sastanci postali su digitalni i virtualni, što je dovelo do povećanja prijenosa podataka. Pitanja sigurnosti i integriteta podataka postaju sve bitnija.

Za EU i Japan, ovo je prilika za stvaranje rasta u sektorima koji ovise o prijenosu podataka te za jačanje mobilnosti. U skladu s SPA-om, EU i Japan mogu surađivati te krenuti naprijed u spomenutim područjima nakon završetka krize COVID-19 ili tijekom faze ponovnog progresivnog otvaranja gospodarstva.

U skladu s današnjim globalnim i europskim ciljevima, Hrvatska se kao država članica EU-a sve više fokusira i okreće prema održivom razvoju, ekologiji i pametnim gradovima. Zbog toga, u kontekstu suradnje Hrvatske i Japana, postoji veliki potencijal za primjenu tehnologija koje Japan već koristi ili uspješno istražuje.

1 Povezivost (prijevod Europske komisije za *connectivity*) se odnosi na mreže. Može biti u obliku prometnih veza (zračnih, kopnenih, morskih); digitalnih mreža (mobilnih, fiksnih, satelitskih); energetskih mreža i tokova (plin, električna mreža); ili se može odnositi na ljudske dimenzije (suradnja, putovanja, turizam).

Zaključak – poziv na konferenciju

I EPA i SPA izvršna su polazna točka za suradnju između EU-a i Japana. Ta suradnja bit će još važnija u stvaranju novih načina promicanja međunarodne suradnje i integracija.

Trgovina i gospodarstvo oduvijek imaju ključnu važnost u suradnji. EU i Japan također pokazuju predanost u pronalaženju odgovora na međunarodne izazove poput zdravstvene krize, pitanja povezivosti i digitalizacije.

Kriza uzrokovana pandemijom bolesti COVID-19 postala je katalizator, potiče kreativnost dok istovremeno jača i preoblikuje model suradnje između EU-a i Japana, čineći ih glavnim svjetskim akterima.

Za kraj, važno je preispitati gdje je u svemu tome Hrvatska, kakva je suradnja između Hrvatske i Japana kao dviju država u vrijeme pandemije, te kako će dvije države surađivati u stvaranju otpornog društvo?

Institut za razvoj i međunarodnu odnosu organizira konferenciju „Prema otpornom društvu – suradnja Hrvatske i Japana“² na kojoj će stručnjaci, znanstvenici te dionici odgovarati na pitanja u specifičnom kontekstu Hrvatske i Japana: Kako smanjiti rizik od mogućih katastrofa te kako se brže i što bolje oporaviti od njih? Što je ekonomska vrijednost otpornog društva i kako na to utječe poslovni sektor? Te na kraju, kako zelenim i digitalnim transformacijama stvoriti otporno društvo u Hrvatskoj i Japanu?

Reference

CEIC Data. (2020). *Japan Government Debt: % of GDP*. Preuzeto 21. veljače 2022 iz <https://www.ceicdata.com/en/indicator/japan/government-debt--of-nominal-gdp>

Dyomina, Y., & Mazitova, M. (2021). The Covid-19 pandemic and its impact on the Japanese economy. *Japanese Studies in Russia*, 3, 57-75.

Europska komisija. (2020). Preuzeto 9. veljače 2022 iz First year of EU-Japan Economic Partnership Agreement shows growth in EU exports: <https://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=2107>

2 Hibridna konferencija „Towards a resilient society – Croatia & Japan cooperation“ održat će se u utorak, 1. veljače 2020. u Hotelu Dubrovnik, Zagreb; te online. Poveznica za prijavu: <https://irmo.hr/eventi/najava-za-konferenciju-prema-otpornom-drustvu-suradnja-hrvatske-i-japana/>

Europska Unija. (2018). *Sporazum o strateškom partnerstvu između EU i njezinih država članica, s jedne strane, i Japana, s druge strane*. Official Journal of the EU. Preuzeto 8. veljače 2022 iz [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:22018A0824\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:22018A0824(01)&from=EN)

Europsko vijeće. (2018). *Economic Partnership Agreement between the European Union and Japan*. COM(2018) 192 final. Preuzeto 10. veljače 2022 iz <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52018PC0192#document2>

Hrvatski zavod za zapošljavanje. (2022). Preuzeto 8. veljače 2022 iz Statistika -Registrirana nezaposlenost: <https://statistika.hzz.hr/Statistika.aspx?tiplzvjestaja=1>

Lowen, M. (2020). *BBC*. Preuzeto 8. veljače 2022 iz Coronavirus: EU could fail over outbreak, warns Italy's Giuseppe Conte: <https://www.bbc.com/news/world-europe-52224838>

Martin, T., Orlivić, I., & Gojković, L. (2020). *Japan - Ideja za poduzetnike*. (A.-M. Boromisa, Ur.) Zagreb: IRMO. Preuzeto 9. veljače 2022

Ministry of Foreign Affairs of Japan. (2021). Preuzeto 8. veljače 2022 iz Western Balkans Cooperative Initiative: https://www.mofa.go.jp/erp/c_see/page22e_000937.html

Our World in Data. (2022). Preuzeto 8. veljače 2022 iz Coronavirus Pandemic (COVID-19): <https://ourworldindata.org/coronavirus>

Payne, J. E., Gil-Alana, L. A., & Mervar, A. (2021). Persistence in Croatian tourism: The impact of COVID-19. *Tourism Economics, XX(X)*. Preuzeto 8. veljače 2022 iz <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1354816621999969>

Sekine, H. (2020). Partner in a post Covid-19 international order? The EU-Japan Strategic Partnership Agreement (SPA). *Institute for Security & Development Policy Issue brief*. Preuzeto 8. veljače 2022 iz <https://isdpeu/content/uploads/2020/05/Partners-in-a-Post-Covid-19-International-Order-EU-Japan-SPA-IB-12.05.20.pdf>

Strom, P., Soderberg, M., & Malmstrom Rognes, A. (2021). The COVID-19 crisis drives the need for creativity in international collaboration. *Stockholm School of Economics: Innovation and Change*. Preuzeto 9. veljače 2022 iz <https://www.hhs.se/contentassets/2176a4c94a854583a87b3603e5bda5ce/a13.pdf>

World Bank. (2022). Preuzeto 8. veljače 2022 iz DataBank: <https://databank.worldbank.org/home.aspx>

Nakladnik:

IRMO - Institut za razvoj i međunarodne odnose
Ulica Ljudevita Farkaša Vukotinovića 2
10000 Zagreb
www.irmo.hr

Za nakladnika:

Sanja Tišma, ravnateljica

Uredništvo:

Ana-Maria Boromisa,
Sanja Maleković,
Jakša Puljiz,
Sanja Tišma,
Aleksandra Uzelac

Lektura:

Snježana Ivanović

Grafičko uređenje:

Dragana Markanović

Ova publikacija odražava isključivo stajalište autora i Institut se ne može smatrati odgovornim prilikom uporabe informacija koje se u njoj nalaze.

Sadržaj publikacije **IRMO aktualno** moguće je prenositi bez prethodnog odobrenja IRMO-a pod uvjetom da se jasno i vidno navede izvor (autor, naslov, IRMO kao nakladnik te poveznica na internet stranicu objave).